

# ماحولياتي ۽ سماجي انتظام جو منصوبو

ڄامشورو زون پروجيڪٽ جا علائقا

اٽل جي ڀڃڻي واري ريگيوليٽر ۽ اٽل واھ تي ريلوي پل جي نئين سر تعمير

سيوهڻ بچاءُ بند جي نئين سر تعمير / مرمت



سنڌ فلڊ ايمرجينسي ري-هيبيليٽيشن پروجيڪٽ ( ايس ايف اي آر پي) - اضافي ماليات

آپياشي کاتو، حڪومت سنڌ



INFOTECH SOLUTIONS & CONSULTANTS

## ايگزيڪٽو خلاصو

سند فلب ايمرجنسي ري-هيبلٽيشن پروجيڪٽ (ايس ايف اي آر پي) جو مقصد ٻوڏ کان بچاءُ واري نظام کي مضبوط بنائڻ، آبپاشي ۽ پاڻيءَ جي نيڪال واري سرشتي ۾ بهتري آڻڻ ۽ ننڍن ڊيمن جي مرمت ڪرڻ آهي. انهيءَ کان علاوه، هي منصوبو اوچتي ٻوڏ سبب ايندڙ تباهي کي گهٽائڻ لاءِ ننڍا نوان ڊيم/بچاءُ بند ٺاهڻ وارن ڪمن ۾ به شامل آهي. اميد ٿي ڪجي ته هي منصوبو 1200000 ماڻهن جي آبادي، 1810000 گهرن ۽ 3770000 ايڪڙ پوک کي طوفاني برساتن کان بچائيندو.

هي منصوبو پنجن مکيه جزن تي مشتمل آهي: بنيادي ڍانچي کي ٻيهر بحال ڪرڻ (جزو 1)، آمدني جي ذريعن لاءِ مدد ڏيڻ (جزو 2)، قدرتي آفتن جو مقابلو ڪرڻ ۽ فني مدد لاءِ ادارن کي مضبوط بنائڻ (جزو 3)، منصوبي جو انتظام ۽ انهيءَ تي عملدرآمد جو خرچ (جزو 4) ۽ هنگامي حالتن جو ترت تدارڪ ڪرڻ (جزو 5).

ماحولياتي ۽ سماجي انتظام جو منصوبو (اي ايس ايم پي) ماحولياتي ۽ سماجي اثرن ۽ انهن اثرن کي گهٽائڻ لاءِ بنيادي ڍانچي کي ٻيهر بحال ڪرڻ يعني جزي-1 تي خاص توجه ڏئي ٿو. هن جزي ۾ ٻوڏ کان تحفظ لاءِ بچاءُ بندن جي نظام ۽ پاڻيءَ جي نيڪال سرشتي جي مرمت ۽ بحالي شامل آهن. هن دستاويز ۾ انهن اسڪيمن تي ڌيان ڏنو ويو آهي جيڪي ضلعي ڄامشوري ۾ آهن. انهن ۾ اڙل جي پڇڙي واري ريگيوليٽر ۽ اڙل واھ تي ريلوي پل جي ٻيهر نئين سر تعمير ۽ سيوهڻ بچاءُ بند جي نئين سر تعمير/مرمت شامل آهن.

منصوبي ۾ شروعاتي چنڊچاڻ جي طئه ٿيل معيار موجب، هن پروجيڪٽ تي عملدرآمد ٿيڻ سان گهٽ درجي جا ماحولياتي ۽ سماجي اثر پئجي سگهن ٿا. اهي خدشا عارضي رهندا، انهن جي تلافِي ڪري سگهبي ۽ پروجيڪٽ واري ايراضيءَ تي انهن جا اثر ڊگهي عرصي تائين نه رهندا. ماحولياتي ۽ سماجي انتظام جي هن منصوبي (اي ايس ايم پي) کي عالمي بنڪ جي تحفظ ۽ سلامتي واري ٽيم جي صلاحتن سان اهڙي طرح تيار ڪيو ويو آهي جو ذيلي پروجيڪٽ ۾ گهٽ نوعيت جي خدشن جو تدارڪ ڪري سگهجي. بحاليءَ ۽ مرمت جا ڪم شيديو 2 ۽ سند ماحولياتي تحفظ واري اٿارٽيءَ (اي پي اي)، ماحولياتي جانچ پڙتال واري اٿارٽي (آءِ اي اي) / ماحولياتي اثرات جي چڪاس اٿارٽي (اي آءِ اي) جي دائري ۾ اچن ٿا. تنهنڪري منصوبي

تحت، ابتدائي ماحولياتي جانچ پڙتال (آءِ اي اي) ڪئي وئي آهي ۽ اڏاوت واري ڪم کان پهرين، 14 مارچ 2024 تي 'ڪوبه اعتراض ناهي سرٽيفڪيٽ' يا اين او سي وٺڻ لاءِ سنڌ جي ماحولياتي تحفظ واري اٿارٽيءَ وٽ رپورٽ جمع ڪرائي وئي آهي. 23 مئي 2024 تي 'ڪوبه اعتراض ناهي سرٽيفڪيٽ' يا اين او سي ڪاميابي سان حاصل ڪيو ويو آهي.

ذيلي پروجيڪٽ علائقي جو ماحولياتي ۽ سماجي بيس لائين، مٿاهين سطح ۽ زير زمين پاڻي جي معيار سان گڏوگڏ آسپاس جي فضا ۽ گوڙ گهمسان جي سطح جي تجزيي سان طئه ڪيو ويو. ماحولياتي معيار جي چڪاس جي بيس لائين جا انگ اکر ٻڌائين ٿا ته ذيلي پروجيڪٽ جي سڀني هنڌن تي ڪلورائيڊ جي اوچي سطح موجود آهي. انهي کان علاوه، اڙل واه تي ريلوي پٽڙي سان گڏ، پاڻي ۾ حل ٿيل مختلف ذرڙن جي سطح قابل قبول حد کان وڌي وئي آهي. هوا جي معيار جي رپورٽ جا انگ اکر سنڌ اينوائرنمينٽل ڪوائٽي اسٽنڊرڊ جي طئه ڪيل حدن اندر آهن. اڙل واه تي ريلوي پل وٽ آسپاس جي فضا ۽ گوڙ گهمسان جي سطح حد کان وڌيل آهي. ذيلي پروجيڪٽ جي ايراضيءَ ۾ مقامي يا خطري ۾ پيل جانورن يا مخصوص نباتات جي ڪنهن به قسم کي بند ناهي ڪيو ويو. هي علائقا جهنگلي جانورن جي ڪنهن پناهگاه يا محفوظ قرار ڏنل علائقن جي ڀرسان ناهن.

ذيلي پروجيڪٽ جي مختلف علائقن مان زميني نمونا وٺڻ جو ڪم (سنڌ جي ماحولياتي تحفظ واري اٿارٽيءَ کان منظور شده) ميسرس ڊڪام ليبارٽري ڪيو. سنڌ اينوائرنمينٽل ڪوائٽي اسٽنڊرڊ 2016 (ايس اي ڪيو ايس) مطابق انهن گڏ ٿيل نمونن جي چڪاس ڪئي وئي.

ذيلي پروجيڪٽ جي ايراضي، 2 اي ۽ 2 بي واري حصي ۾ اچي ٿي. انهي زمين جي زلزلي جنبش ماپ (پي جي اي) هڪٻئي کان مختلف آهي جيڪا 0.08 کان وٺي 1.6 تائين آهي. هتان جو گرمي پد اپريل، مئي ۽ جون جي مهينن ۾ 41 سيلسيس کان ٽپي وڃي ٿو. هن علائقي ۾ برساتن پوڻ جي سالياني سراسري ماپ 4.9 کان 5.6 انچ آهي.

هن منصوبي جي مقرر ڪيل علائقي ۾ سماجي بيس لائين جوڙڻ لاءِ مختلف ڳوٺن ۽ آبادين ۾ سروي ڪيا ويا ۽ صلاحون ورتيون ويون. ڳوٺن جو انتخاب انهي بنياد تي ڪيو ويو ته حڪمت عملي جي حوالي سان اهي منصوبي جي اثر نفوذ واري راهداري کي ڪيترا ويجهو آهن ۽ ذيلي پروجيڪٽ تي انهن جا ڪهڙا سڌا اثر پوندا. ڳوٺن جي نمائندن ۽ ٻين مکيه شراڪت دارن، هنن قدامن جي حوالي سان سنڌ جي آبپاشي کاتي جي سرگرم ڪردار جي گهڻي تعريف ڪئي. ڳوٺاڻن مطابق، کين اميد آهي ته تجويز ڪيل سرگرمين تي

عملدرآمد سان سندن گهرن جو بچاء ٿيندو. روزي روتي ۽ آمدني جي وسيلن جي حفاظت ٿيندي. لڏپلاڻ جو خطرو گهٽجي ويندو ۽ اهڙي ريت، سندن غربت ۾ گهٽتائي ايندي.

ذيلي پروجيڪٽ جي چنڊڇاڻ، ماحولياتي ۽ سماجي معاملن جو تدارڪ ڪرڻ لاءِ هڪڙي فهرست وسيلي عمل ۾ آندي وئي. انفرادي فهرستون ڀرڻ لاءِ زميني سروي ڪيا ويا. انهن سرويٽن دوران جيڪي به ماحولياتي ۽ سماجي خدشا قلمبند ٿيا، ماحولياتي ۽ سماجي انتظام جي منصوبي (اي ايس ايم پي) جي تشڪيل دوران تن تي غور ڪيو ويو. بحاليءَ ۽ مرمت جا وڏا ڪم ڪل ايراضيءَ تائين محدود رهندا. انهي ايراضي اندر عوامي استعمال جي ڪنهن عمارت يا ڪاروباري سرگرمين جو ڪو وجود ناهي ڏٺو ويو. تجويز ڪيل منصوبي ۾ اڏاوتي ڪم لاءِ قائم ڪيل ڪل ايراضي، آبپاشي کاتي سنڌ، حڪومت سنڌ جي ملڪيت آهي. آبپاشي کاتي سنڌ-حڪومت سنڌ جي واسطيدار ڊويزن کان، انهي زمين جي ملڪيت جو رسمي ليٽر ورتو ويو آهي جنهن ۾ سرڪاري وراثت جي تصديق ٿيل آهي. اهو ليٽر ضميمي 1 طور شامل ڪجي ٿو. اڻ سڌي طرح ناڪاري اثرن جو ڪاٿو تجويز ڪيل سرگرمين جي وچ واري هنڌ 500 فوٽن تي لڳايو ويو. ذيلي پروجيڪٽ ويجهو قديم آثارن جي ڪا به جاءِ، قدرتي ثقافتي وسيل يا قبرستان نظر نه آيا جن جو اڏاوتي ڪم جي نتيجي ۾ متاثر ٿيڻ جو امڪان هجي. اڏاوت واري مرحلي ۾ سماجي طور حساس جايون جهڙوڪ: مسجدون، اسڪول، بنيادي صحت مرڪز ۽ قبرستان وغيره اڻ سڌي طرح متاثر ٿيڻ جو امڪان آهي پر اهو اثر عارضي هوندو ۽ نقصان گهٽائيندڙ تدبيرون اختيار ڪرڻ سان انهن جي تلافِي ٿي سگهي ٿي.

اڏاوتي ڪم ۾ آساني پيدا ڪرڻ لاءِ، ٿيبل 4 ۾ ٻڌايل 14 ننڍا وڻ هٽايا ويندا. انهن مان ڪوبه وڻ، آءِ يو سي اين جي انهي فهرست ۾ ناهي جن کي ختم ٿيڻ جو خطرو هجي. انهي ساڳئي قسم جي 70 وڻن جي ٻيهر پوکائي اڏاوتي ڪم جي ٺيڪيدار جي ذميواري هوندي، يعني 1:5 جي تناسب سان هڪڙي وڏيل وڻ لاءِ پنج ٻيا وڻ پوکيا ويندا. انهي ڪم کي سولو بنائڻ لاءِ، اڏاوتي ڪم شروع ٿيڻ کان اڳ وڻن جي سامان جي تفصيل يا انويٽري تيار ڪئي ويندي. زميني سروي دوران ذيلي پروجيڪٽ واري علائقي ۾ ڪي به تحفظ ڏنل ٻيلا يا ڪنهن مخصوص نباتات يا جانورن جو ڪوبه خطري ۾ پيل قسم نه ڏٺو ويو.

اڏاوتي ڪم ڪندڙ مزدورن جي پيشي سان لاڳاپيل صحت ۽ حفاظت کي يقيني بنائڻ لاءِ هڪ جامع طريقي ڪار تيار ڪيو ويو آهي. انهيءَ ۾ بيمارين ۽ حادثن کان بچڻ لاءِ مستقل چڪاس، مزدورن ۽ ڳوٺاڻن کي صحت-صفائي جي ڄاڻ ڏيڻ، صفائي سٿرائي لاءِ قدم کڻڻ، هنگامي بنيادن تي ترٽ سھائتا جي طريقن تي عمل ڪرڻ، صفائي جون گهريل سهولتون ڏيڻ، پيئڻ جو صاف پاڻي ۽ مزدورن لاءِ گند جي دٻن جي فراهمي

شامل آهن. هي سمورا ڪم سنڌ فلڊ ايمرجنسي ري-هيبيليٽيشن پروجيڪٽ ( ايس ايف اي آر پي) لاءِ خاص طور تيار ڪيل ليبر مئنجمنٽ پراسيجر مطابق ۽ بغير ڪنهن رڪاوٽ جي انهي پروسيجر سان ڳنڍيل آهن.

سنڌ فلڊ ايمرجنسي ري-هيبيليٽيشن پروجيڪٽ ( ايس ايف اي آر پي) توڙي موجوده ماحولياتي ۽ سماجي انتظام جي منصوبي (اي ايس ايم پي) تي عملدرآمد لاءِ، عملدرآمد وارو شعبو يا پروجيڪٽ امپليمينٽيشن يونٽ (پي آءِ يو) سنڌ جو آبپاشي کاتو ذميوار هوندو جنهن جو سربراھ پراجيڪٽ ڊائريڪٽر آھي.

پروجيڪٽ امپليمينٽيشن يونٽ (پي آءِ يو) ڪنسٽرڪشن سپروائيزر ڪنسلٽنٽ (سي ايس سي) جون خدمتون به حاصل ڪيون آهن جيڪو اڏاوتي ڪمن جي نگرانيءَ لاءِ ذميوار هوندو. انهي کان علاوه، اڏاوتي ڪمن جو ٺيڪيدار نقصان کي گھٽ ڪرڻ وارا قدم سرانجام ڏيڻ ۽ موجوده اي ايس ايم پي ۾ واضح ڪيل ٻين ضرورتن جي پورائي لاءِ ماحولياتي، سماجي، صحت ۽ تحفظ جو / ليبر آفيسر مقرر ڪندو.

ماحولياتي ۽ سماجي انتظام جي منصوبي ( اي ايس ايم پي) تي عملدرآمد لاءِ - /10965500 رپين جي ڌار بجيٽ رکي وئي آھي.